

Espanya i el correu d'Andorra

Gerhard Lang-Valchs

Historiador, teòleg i professor jubilat, doctor per la Universitat de Sarre (Saarbrücken, Alemanya)
langvalchs@hotmail.es

Resum

Espanya i el correu d'Andorra
Aquest article presenta una panoràmica de la peculiaríssima història postal andorrana, que no es podria entendre sense tenir en compte la història de la veïna Espanya. L'article explica fets històrics i desenvolupaments que encara no s'havien documentat mai, i que conflueixen en la implantació d'una administració postal espanyola. Finalment es fa una ullada a les relacions actuals – encara força particulars – entre Espanya i Andorra pel que fa al tema postal.

Resumen

España y el correo de Andorra
Este artículo presenta una panoràmica de la peculiar historia postal andorrana, que no puede entenderse sin tener en cuenta la historia de España. El artículo explica hechos históricos y su desarrollo que no estaban documentados, que inciden en la implantación de una administración postal española. Finalmente se ofrece una visión de las relaciones actuales – aún muy particulares – entre España y Andorra sobre el tema postal.

Résumé

L'Espagne et le courrier postal de l'Andorre
Cet article présente un panorama de la singularité du courrier postal de l'Andorre dont il est difficile de l'appréhender si l'on ne tient pas compte de l'histoire de l'Espagne. L'article révèle des événements et des processus qui n'avaient jamais été documentés mais qui aboutissent à l'installation d'une administration postale espagnole. L'étude s'achève par un aperçu des liens actuels, qui s'avère encore fort particulier-entre l'Espagne et la France en ce qui concerne le courrier postal.

Abstract

Spain and the Andorran postal system
This article presents a panorama of the rather special history of the Andorran postal system, that cannot be understood without taking into account the history of nearby Spain. The article explains historical facts and happenings unedited up to this time, leading to the establishment of a Spanish postal service. Finally, current -but still rather peculiar-relationships are reviewed between Spain and Andorra on the subject of the postal system

n el conjunt dels països europeus i, fins i tot, a nivell mundial, Andorra era una singularitat i ho continua sent. Aquesta singularitat no rau en la seva petitesa, sinó en la seva història peculiar i, particularment, en la seva història postal. Tot i la constitució democràtica de 1993, Andorra encara no disposa d'una administració de correus pròpia. Tant França com Espanya continuen gestionant, des de les seves oficines postals, l'enviament de cartes, certificats, paquets i altres serveis per a l'estranger. Tot i els nombrosos intents per crear una administració postal pròpia, aquest objectiu no s'ha aconseguit mai. A aquest fracàs hi va contribuir la que fins i tot a l'època medieval era una "constitució" andorrana molt especial, resultat de gestes guerrereres i acords polítics que van convertir Andorra en un copríncipat, amb els bisbes d'Urgell per una banda, i els comtes de Foix –en la seva successió els reis de França i, més endavant, els presidents de la República Francesa – per l'altra, ambdós com a coprínceps amb els mateixos drets. Els coprínceps van instituir el Consell de la Terra –més endavant anomenat Consell General– com una mena de parlament andorrà per administrar les Valls. Un dels problemes fonamentals rau en el fet que els drets medievals esmentats no es van definir ni delimitar clarament, com tampoc no ho van ser ni les competències dels coprínceps ni les del Consell de la Terra; i, si es fes avui, provocaria nombrosos conflictes entre les tres parts. A la corona d'Espanya no li interessava aquest indret recòndit de la frontera pirenaica. A més, la corona no tenia cap dret sobre Andorra i dins d'Andorra.¹ Així doncs, resulta sorprenent que

1 A finals del segle XIX el Ministeri d'Afers Exteriors espanyol va intentar crear algun dret basant-se en els articles del concordat amb el Vaticà del 1853. Sobre la base del dret de presentació que es concedia als bisbes s'allegava que, pel fet que el bisbe de la Seu d'Urgell era ciutadà espanyol, es podria acordar certs drets (que no es van definir mai) al rei d'Espanya.

Espanya mantingués –i encara avui ho continuï fent– una administració de correus a les Valls d'Andorra. Ens hem de remuntar als inicis de les relacions postals entre ambdós països si volem entendre com es va arribar a aquesta curiosa situació única al món: un país amb dues administracions de correus estrangeres, una d'elles espanyola.²

Els inicis

D'ençà que existeixen els pobles andorrans -de bell antuvi com a parròquies eclesiàstiques i posteriorment com a civils-, hi ha d'haver hagut una comunicació per cartes d'Andorra cap a Espanya i viceversa. Amb la creació del Consell de la Terra -òrgan suprem de l'administració civil-, aquesta comunicació devia ser més freqüent; al cap i a la fi, però, aquestes comunicacions eren més aviat esporàdiques i no requerien una organització fixa. En els inicis de la correspondència produïda per l'activitat empresarial i comercial es devia trobar en una situació semblant: els pocs comerciants estrangers que de tant en tant s'establien a Andorra intentaven mantenir contactes personals i comercials amb el seu país d'origen; però l'activitat de les forges andorranes a partir dels segles XV i XVI i la posterior comercialització dels seus productes van crear una necessitat creixent de comunicació, com queda reflectit, per exemple, en la correspondència comercial de la casa d'Areny-Plandolit.³ La correspondència privada anava a la cua, especialment per l'analfabetisme de l'època.

Durant els segles XVII i XVIII, els contactes oficials d'Andorra vers França es dirigien als veguers gals (acostumaven a residir a Foix o a Tarascon o a Tolosa), que juntament amb els seus col·legues episcopals espanyols eren els encarregats d'administrar la justícia, i en ocasions comptades els contactes oficials anaven més enllà; pel que fa a la part espanyola, el punt d'orientació oficial era la Seu d'Urgell, residència del bisbe i copríncep d'Andorra, algunes vegades es contactava amb les ciutats de les comarques catalanes properes i molt poc amb Barcelona o Madrid. Quant als contactes comercials vers França es dirigien a

les forges de la zona i Tolosa (el centre comercial francès més proper); i vers Espanya, la Seu d'Urgell i comarques catalanes properes.

Des d'Andorra, les cartes es lliuraven als traginers, que amb mules es desplaçaven amb certa regularitat als pobles i països veïns, que o bé portaven la carta directament al seu destinatari o bé la deixaven en una de les oficines de correus que es trobaven pel camí. El Consell de la Terra devia emprar el mateix sistema per enviar cartes als veguers que no residien a les Valls, als coprínceps, o a les autoritats espanyoles i franceses, i viceversa, segons el cas. D'altra banda, sembla que per la correspondència oficial interior (Tribunal de Corts, notari i administració comunal) hi devia haver un servei ocasional propi. La raó és ben simple: les úniques oficines de correus raonablement properes eren les de Foix (1710) i Tarascon (1780) per la part francesa; i abans que a la Seu d'Urgell hi hagués oficina de correus (cap al 1730), les espanyoles més properes eren les de Lleida, Tarragona, Barcelona i Girona, en la línia de la via postal de Madrid a Barcelona i de Barcelona a París. A banda dels seus extrems laterals, la comunicació a la resta dels Pirineus era complicada i, per tant, la comunicació postal se'n ressentia. Amb el tancament dels seus ports amb França durant la meitat de l'any, Andorra se n'endua la pitjor part.

El correu de l'Estat

Quan parlem de Correus acostumem a pensar en una organització estatal o semiestatal que s'encarrega del transport de la correspondència, dels paquets i d'altres serveis. El servei de Correus a Espanya es va començar a gestionar d'aquesta manera a inicis del segle XVIII amb el regnat de Felip V (1700-1746). En el context d'una important reforma administrativa, aquest rei va reorganitzar el servei de correus -després d'indemnitzar degudament a la família Tassis i els seus successors, que n'havien tingut el monopoli fins aleshores-, i d'aquesta manera els nombrosos beneficis van augmentar les arques de l'Estat. A causa

2. Tot i que s'haurà de tractar en algun moment, ara no ens interessa documentar la història postal francesa relativa a Andorra, que de fet s'explica en els següents articles i llibres: DUPRÉ, F.: *Els serveis de la Poste Française s'estenen a Andorra a partir del 16-6-1931*, Andorra, 1998; LANG-VALCHS, G. (GLV): "L'Organització del servei postal francès a Andorra", *Papers de Recerca Històrica* 6 (des. 2009), p. 14-21. Els intents andorrans i espanyols no reeixits en aquest context

es documenten a GLV: "Els primers segells andorrans", *Papers de Recerca Històrica* 7 (set. 2013), p. 85-90; i també en els capítols corresponents de la tesi doctoral *Die Bischöfe von Seo de Urgel als Kofürsten von Andorra (1901-1940)*, Saarbrücken, 2011 (s'està traduint al castellà).

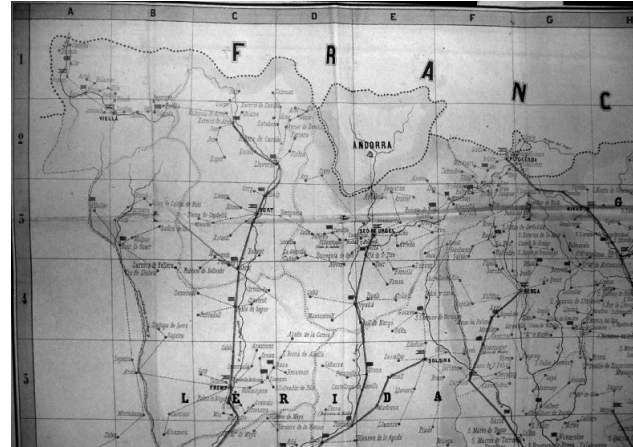
3. CODINA VIALETTE, O.: *De fer et de laine. Les vallées andorranes du xvie au xixe siècle*, Perpinyà/Andorra, 2005.

de la Guerra de Successió (1700-1714) aquestes mesures, reflectides en els Decrets de Nova Planta, no es van fer efectives fins el 1716. Fou aleshores quan l'organització postal independent del Principat de Catalunya es va incorporar al nou sistema centralitzat que preveia establir oficines de correus als punts més importants i amb més correspondència de la geografia catalana. S'assegurava així un servei regular de lliurament i recollida, amb l'objectiu postal (final) de cobrir tot el territori.

El que fou un avantatge per a l'administració postal i la majoria dels usuaris no ho fou per als destinataris que esperaven correspondència a Andorra. Com que les oficines de Correus no distribuïen el correu a casa i encara menys als petits pobles, aquests es van haver d'organitzar per recollir les cartes a les oficines. Juntament amb el servei intern administratiu ocasional, caldrà cercar l'origen del servei intern gratuït del qual els andorrans van disposar durant molt de temps.⁴ El nou sistema ofería un servei més regular, especialment per la correspondència que anava d'Andorra cap a l'exterior, però l'avantatge més evident -i no només per als andorrans- era l'establiment de preus fixos: ja no calia negociar-ne les tarifes amb els traginers; i, a més, quan es deixava la carta a l'oficina de Correus, no calia avançar-ne l'import perquè s'acostumava a cobrar al destinatari quan se li lliurava la carta.

L'expansió i la millora del servei postal a Catalunya fins a mitjan segle i les mesures del nou rei Ferran VI (1746-1759) es registren al manual de Pedro Alonso Rodríguez sobre l'ús de l'administració postal, publicat el 1765.⁵ Durant les últimes dècades el servei postal havia cobert pràcticament tot Catalunya. El correu arribà fins i tot als indrets més recòndits del Principat com, per exemple, els pobles de la Vall d'Aran i no es va aturar a la frontera andorrana; el manual esmenta 34 parròquies, pobles, quarts i masos; el servei de Correus també cobria tot Andorra.

D'entrada sorprèn que es reduís la cobertura postal de les Valls deu anys més tard. Aquesta situació es documenta al manual de

Francisco Xavier de Cabanes de 1775, en què només s'esmenta 19 indrets andorrans atesos pel correu espanyol.⁶ En el fons però, el número exacte de pobles coberts no ens interessa. Fóra força més interessant conèixer detalls sobre la naturalesa d'aquest servei: com es va originar en el joc de l'oferta i la demanda que documenten els manuals?, com es va organitzar? La poca documentació que es troba al nostre abast no ens en dóna una resposta clara i verificable. Tot i que s'ha d'admetre que ens basem en especulacions, aquestes semblen força lògiques si tenim en compte el que va passar més endavant.

Durant la dècada del 1750 els andorrans es devien adonar de les possibilitats que ofería l'oficina de Correus de la Seu d'Urgell; alhora que aquesta oferta devia començar a crear una demanda. Així, el Consell de la Terra també va començar a utilitzar aquesta oficina de forma ocasional.

Però els urgellencs i els andorrans no utilitzaven l'oficina de

4. Del servei postal intern del Consell de la Terra no se'n sap res amb certesa. Les poques notícies i cartes privades que es conserven suggereixen que, efectivament, aquest servei gratuït es va estendre al reduïdíssim correu privat. Fins no fa gaire, aquesta gratuïtat era gairebé mítica a Andorra.

5. ALONSO RODRÍGUEZ, P.: *Instrucción General para dirigir con seguridad las cartas...*, Madrid, 1765.

6. ESPINALT, B.: *Dirección General de cartas en forma de Diccionario*, Madrid, 1775. Aquesta discrepància entre ambdós manuals s'explica perquè ambdós autors treballaven en indrets diferents: mentre Espinalt era el director general de l'Administració central de Madrid, Pedro Alonso Rodríguez era el de l'Administració de Correus de Catalunya. Alonso, que tenia la seva oficina a la capital del Principat, disposava de més dades i gestionava informació més ajustada a la realitat de Catalunya i Andorra que Espinalt, que treballava a la capital del regne.

Correus de la mateixa manera. Com que l'administració encara no repartia la correspondència a domicili, calia pagar la carta quan es recollia a l'oficina. En un poble o ciutat, el públic sabia qui tenia correspondència mitjançant les llistes de correus, els qui esperaven cartes passaven per l'oficina de Correus per preguntar o informar-se sobre les cartes que encara no s'havien anat a recollir; així, amics, veïns o coneguts avisaven a altres destinataris que tenien correspondència.

A Andorra aquest sistema no podia funcionar, no almenys amb la mateixa eficàcia i rapidesa. Per enviar correu d'Andorra a la Seu d'Urgell només calia trobar una persona i pagar-la. El problema sorgia quan calia avisar el destinatari de les Valls que tenia una carta a la Seu d'Urgell. El destinatari s'havia de desplaçar 10 o 20 km (si la volia recollir personalment), o pagar a algú altre perquè la hi recollís. Així doncs, quan el destinatari rebia la carta ja havien passat força dies.

Al començament l'encarregat del servei de correus del Consell, com un favor particular, devia avisar personalment de l'arribada d'alguna carta als destinataris de Sant Julià i la capital, ja que hi passava de tornada, després de lliurar correspondència oficial a l'oficina de Correus o al palau episcopal. Altres persones devien avisar als destinataris de les altres parròquies, i més d'un li devia preguntar per què no li havia portat la carta directament o bé si la hi podria recollir quan tornés a passar per la Seu d'Urgell. A poc a poc aquest procediment va anar agafant forma. El Consell de la Terra devia aprovar oficialment aquesta pràctica entre el 1750 i el 1780, tal com va passar més de cent anys després amb el servei de correu intern de la Vegueria Francesa que s'havia traslladat a Prades: tot i que va començar com un servei de recollida i lliurament de la correspondència oficial, també va acabar-ho sent de la correspondència particular de forma no oficial.⁷

El lliurament generalitzat de la correspondència a domicili va iniciar una nova era del servei postal. Aquesta nova modalitat va beneficiar tant a destinataris com a carters, un nou tipus de

personal que s'acabava de crear i que d'aquesta manera es guanyava uns diners de més. Per als andorrans el sistema de recollida també va significar un canvi. Per propi interès, els carters van dur la correspondència fins a Sant Julià de Lòria o la capital, on després els andorrans la repartien a domicili. De tornada, els carters se n'emportaven la correspondència sortint, centralitzada allà mateix. Així, ambdues parts es beneficiaven del nou sistema.

El segle XIX

L'organització de la recollida i el lliurament postal a Andorra va continuar sense canvis importants fins a la Guerra del Francès. L'ocupació francesa de Catalunya, que va cloure amb l'annexió de part del seu territori a França (1812), va enfonsar el sistema postal de gairebé tot Catalunya. Els francesos van intentar implantar una nova administració de correus que, amb el suport del seu correu de campanya, va funcionar tan malament com la nova administració en general. Finalment l'ocupació i annexió d'Andorra només va tenir efectes sobre el paper. Però, com que la Seu d'Urgell fou un dels pocs baluards que els francesos no van arribar a conquerir, tant la ciutat episcopal com les Valls d'Andorra van quedar postalment aïllades. A fi de remeiar, fins a cert punt, aquest aïllament postal i econòmic, els andorrans es van haver d'orientar cap a França, i van decidir organitzar un correu propi independent basant-se en el servei intern de la Vegueria Francesa de Tarascon d'Arieja, creat entre 1806 i 1808. Un dels pocs documents que sembla provar que finalment aquest servei no es va arribar a implantar o ho va fer però durant molt poc temps - segurament arran del final de l'era napoleònica-, és el famós mata-segells CORREUS-ANDORRA.⁸

Després de la Guerra del Francès, la malmesa administració postal es va reorganitzar a tota la Península. En aquest context, el servei cap Andorra no només es va reprendre, sinó que es va

7. El servei francès oficial no es va crear fins el 1930-1931.

8. L'origen d'aquest mata-segells s'ha relacionat al sempre mal entès intent d'emissió d'una sèrie de segells andorrans, elaborats per Plácido Ramón de Torres el 1896. [La gran majoria dels catàlegs de segells i publicacions continuen datant aquesta sèrie, de forma errònia i

expressa, el 1875 o 1890. Vegi's: GLV: "Els primers segells andorrans", *Papers de Recerca Històrica* 7 (set. 2013), p. 85-90]. Sobre l'escassa lògica d'aquesta explicació vegi's GLV: "Der Stempel "CORREUS ANDORRA". Die Frage seiner Herkunft", *Andorra-Philatelie* (des. 2012), núm. 79, p. 2.089-2.093.

inaugurar una línia de conducció transfronterera des de la Seu d'Urgell cap a Tarascon, passant per Andorra, que es basava en la que ja existia entre la Vegueria Francesa i la capital andorrana.⁹ El 1820 es va nomenar un nou veguer francès que residia a Ax, on no hi havia oficina de correus. Arran d'això es va modificar el recorregut: va deixar de passar en línia recta des d'Andorra per Ordino i cap a Tarascon; va seguir el camí per Soldeu, l'Ospitalet, Ax, etc.¹⁰ Amb l'establiment d'un *bureau de poste* a Ax (1828), la línia es va retallar i interrompre en algun moment de la Primera Guerra Carlista fins el 1837. Es desconeix si la ruptura fou definitiva o si hi va haver algun intent de reprendre la conducció per aquesta línia. Arran de la instal·lació d'una oficina de correus a la Guingueta d'Ix el 1839 i l'ús (no oficial) que se'n va fer d'oficina de canvi, la línia fou substituïda per un camí millor, més còmode i més segur, que portava el correu de la zona lleidatana a Tolosa.¹¹

El Congrés Postal de Berna

Fins a la Tercera Guerra Carlista (1872-1876), la situació postal d'Andorra no varià. Això també es dedueix dels mapes postals que l'Administració de Correus edità amb certa regularitat.¹² Espanya subministrava la correspondència a les Valls i els andorrans s'encarregaven de repartir-la.

Durant aquesta nova guerra, Andorra tornà a ser refugi i lloc de pas per a molts soldats d'ambdues bandes, desertors i població civil. De nou, la situació postal esdevingué molt precària. Els carlistes dominaven gairebé tota la zona pirenaica, però no tot el territori de Catalunya, com també passava al País Basc i Navarra, on aconseguiren muntar una administració postal pròpia. Arran de la gran inseguretat dels enviaments postals per la zona rebel,

el Consell General creà un servei de carters per mantenir la comunicació per la via francesa.¹³

El Congrés Postal de Berna del 1874 obrí un nou capítol del correu a nivell mundial. Es va acordar que, les administracions postals de tots els països que s'hi volguessin afiliar, cooperarien més a fi de facilitar i simplificar l'enviament de la correspondència internacional i, més endavant, també de la resta de serveis.

El servei postal espanyol amb Andorra es va paraitzar i no es va reprendre fins a la fi del setge de la Seu d'Urgell el 19 de novembre del 1875.¹⁴ Acabada la guerra, els andorrans van proposar als francesos que continuessin gestionant el servei postal andorrà, però aquests no s'hi van mostrar interessats.¹⁵

Davant d'aquest panorama no resulta estrany que Andorra no estigués representada al congrés de Berna, ni que no se'n fes esment en els primers documents que es van redactar per a la seva ratificació posterior.¹⁶ Tampoc no ens hauria de sorprendre que, acabada la guerra, l'administració postal espanyola repregués el subministrament a les Valls i continués amb el servei, tal com ho havia fet els darrers 150 anys. França no va oposar cap resistència a reconèixer aquest *status quo* al Congrés Postal de París del 1878, en què va ratificar la seva adhesió als estatuts de la Unió Postal Universal (UPU). L'únic canvi per a Andorra és que, a partir del 1877, Espanya va nomenar i pagar un encarregat oficial a la capital andorrana perquè s'encarregués de vendre segells espanyols, i de recollir i lliurar la correspondència.

El 1902 el nou bisbe de la Seu d'Urgell, Joan Josep Laguarda i Fenollera, determinà ajudar de forma decidida els andorrans a millorar les seves estructures força deficientes. Després de

9. Durant aquesta reorganització que hem esmentat, es van obrir diverses línies noves transfrontereres de conducció ocasional al Pirineu aragonès i al Pirineu català tal com ho mostra, per exemple, el mapa de rutes postals que es troba annex al manual de Cabanes del 1830, *Guia general de correos, postas y caminos del Reino de España*.

10. *Carte itinéraire de l'Espagne et du Portugal où sont tracées toutes les routes de poste nouvellement établies* [Títol bilingüe en francès i alemany] (Mapa annex a la *Guide des voyageurs en Portugal et en Espagne*, Weimar, 1820).

11. *Memoria razonada y estadística de la Administración General de Correos: desde 14 de agosto de 1843, en que se encargó de su dirección Don Javier de Quinto, hasta enero de 1847, presentada por el mismo al Excmo. Señor Ministro de la Gobernación del Reino*, Dirección General de Correos, Madrid, 1847.

12. *Carta de correos y postas de las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona*, Barcelona, 1860 (mapa). *Servicio de Correos de las capitales de provincia y partidos judiciales*

de España, Dirección General de Correos, Madrid, 1865 (mapa).

13. Fins ara sempre s'havia dit que els francesos havien creat aquest servei. A la carta del 6 de juliol del 1882 al prefecte de Perpinyà, el síndic general d'Andorra desmenteix ferventment aquesta versió. Archives du Ministère des Affaires Étrangères de France (Paris) [AMAEF], Andorre, volum 8, núm. 30.

14. En aquest context convé recordar la nota 8 sobre la sèrie de segells andorrans no emesos, que alguns catàlegs anomenen erròniament "carlista", resultat d'un intent fallit andorrà d'establir una administració postal pròpia independent el 1896.

15. AMAEF, Andorre, volum 8, núm. 30.

16. En els documents que es van signar el 1878 al Congrés Postal de París, Andorra apareix per primera i única vegada al paràgraf xxxii, apartat 4t, quan es parla del "Territori de la Unió". El 1884/85 la Vegueria Francesa -reubicada a Sallagosa i, després, a Prada- organitzà un servei de correu intern amb carters rurals des de Porté via Soldeu a Andorra. No tenia caràcter oficial.

connectar Andorra amb la Seu d'Urgell per telègraf (1903) i un any més tard per telèfon, el bisbe projectà crear una administració de correus a les Valls. Els andorrans, partidaris del projecte, insistiren en què el cap de l'administració -com en el cas del telègraf i del telèfon- fos un andorrà. Però quan estava gairebé tot a punt se celebrà el Congrés Postal de Roma (1906), en què d'entrada els francesos havien proposat afegir, en els estatuts de l'UPU, un servei postal francès i espanyol compartit per a Andorra, cosa que òbviament no conciliava amb els plans espanyols. Amb uns quants trucs diplomàtics, els representants espanyols van aconseguir dissuadir els francesos: van impedir la iniciativa oficial alhora que deixaven via lliure als seus objectius. Però la seva maldestra gestió de les adjudicacions i els nomenaments corresponents de la part espanyola va provocar una onada d'indignació a les Valls. Finalment el Consell General va renunciar a instal·lar l'administració postal, i tant el bisbe com els espanyols van haver d'acceptar la decisió.

L'intent definitiu

Des de finals del segle XIX els andorrans havien intentat, amb cada bisbe-copríncep nou, crear la seva pròpia administració de correus. Els intents posteriors van topar amb la Primera Guerra Mundial i el final del bisbat de Joan Baptista Benlloch (1907-1918).¹⁷ Tot i això, fins els anys 20 no es coneix cap intent de l'administració espanyola per canviar o millorar el servei tal com es va implantar el 1877. Alguns autors diuen que fou al Congrés Postal de Madrid (1920) quan es va recordar a la delegació espanyola que havia de millorar el servei postal a Andorra; altres diuen que fou al Congrés Postal d'Estocolm (1924). Això no obstant, si aquestes propostes, suggeriments o reclamacions es van fer realment, no ho sabem perquè no en queda cap rastre en els documents oficials.¹⁸ La iniciativa espanyola de reorganitzar el correu a Andorra, amb la consegüent implantació d'una administració postal espanyola, sembla ser, paradoxalment, el resultat d'una iniciativa francesa.

Feia anys que els andorrans es queixaven al veguer francès de les deficiències del servei postal gal de la Vegueria. Tot i que el servei encara no era oficial, els andorrans l'hi consideraven després de més de 30 anys de funcionament. El servei era molt irregular i, fins i tot, inexistent, especialment durant els mesos d'hivern a causa dels ports inaccessibles i altres deficiències. Com que els intents per remeiar la situació van fracassar i les queixes persistien, el veguer les va haver de dur a París, al Ministeri d'Interior i a l'Administració Francesa de Correus. Aquesta darrera va enviar una carta a la seva homòloga a Madrid en què li preguntava si hi havia cap inconvenient per autoritzar que el correu francès entrés per Andorra via territori espanyol; entraria per la Guingueta d'Ix/Puigcerdà i sortiria per la Seu d'Urgell, i d'aquesta manera s'evitaria el problema dels ports nevats.¹⁹ L'administració espanyola a Madrid va respondre que només el Consell de Ministres tenia competències per autoritzar-ho.

La part francesa no en va fer cap pas durant més d'un any fins que, finalment, el ministre d'Afers Exteriors espanyol, per mitjà del seu ambaixador a Madrid, va decidir donar via al cas. Aleshores, però, es va topar amb una administració espanyola que, amb molta destresa i durant dos anys més, va donar llargues a les preguntes i propostes franceses, amb l'esperança de trobar una solució al problema que els afavorís.

La imposició espanyola

Tot i que l'administració estava disposada a canviar la situació actual, la inèrcia burocràtica va ajornar una vegada i una altra la presa de decisions i l'inici d'una planificació seriosa. Finalment la primavera del 1926 es va decidir elaborar un dossier amb totes les dades rellevants a fi d'avaluar-les i decidir sobre la naturalesa d'aquest possible servei. Un parell de funcionaris de l'Administració Central de Correus de Madrid es van establir a les Valls durant uns quants dies -sense difondre les seves veritables intencions- per recollir les dades necessàries. Tan bon punt retornaren a la capital espanyola van presentar el resultat de les

17. L'inici de la Primera Guerra Mundial va impedir la celebració del Congrés Postal del 1914, en què el copríncep episcopal hauria sol·licitat l'ingrés d'Andorra a l'UPU. El nomenament de Mons. Benlloch per ocupar la seu episcopal de Burgos va dissoldre els plans per organitzar una administració postal pròpia andorrana amb el suport d'Espanya.

18. L'únic document oficial apunta quelcom diferent. A Estocolm, la delegació espanyola tenia

ordres de bloquejar amb fermesa una temuda iniciativa francesa que variés el "paràgraf andorrà". Això no obstant, l'intent no va existir. AMAE, R 444, exp. 12, 22/22a i 129, núm. 8 i 10.

19. AMAEF, Andorre, Z-70-5, sous-dossier 2, achéminement Bourg-Madame.

seves investigacions. El representant del bisbe, que n'estava al cas, va informar dels plans espanyols al síndic general d'Andorra quan va rebre el dossier. El síndic general només hi veié un problema que el delegat permanent per a Andorra ja havia comunicat a Madrid: com a cap del servei només s'acceptaria un andorrà.

L'administració central va respondre amb una sèrie d'arguments de fonament que dificultaven pensar en un andorrà per al lloc de cap del servei. La resposta acabava amb un gran escepticisme sobre la posada en marxa del projecte, el qual va quedar en suspens durant sis mesos. A finals de desembre es va decidir una "*reorganización del correo de Andorra*".²⁰ Tot i això, la decisió no es va fer pública. La Seu d'Urgell i Madrid es van enviar un parell de cartes que no esclariren res, raó per la qual el bisbe va tornar a insistir i a deixar clara la seva posició i la dels andorrans: el cap del servei havia de ser andorrà, fos com fos. La comunicació es va tornar a estancar durant sis mesos.

A finals d'octubre, i sense previ avís, el *Diario Oficial de Comunicaciones* va publicar un decret que anunciava breument, de forma inusual i gens explicativa, que Espanya creava una administració postal a Andorra.²¹ El 2 de novembre el mateix Primo de Rivera va enviar una carta al ministre d'Afers Exteriors francès per informar-lo, de forma igualment breu i sense concretar res, que "[...] se procede a la rápida reorganización de los servicios de referencia, a fin de subsanar las deficiencias observadas."²²

A fi de concretar les mesures planejades, el mateix dia va enviar una altra carta al bisbe, sense esmentar, malgrat tot, cap data ni el polèmic tema del cap de servei. El bisbe, que no sospitava res i estava content que finalment es posés fil a l'agulla, va demanar a Primo de Rivera que les negociacions, fins ara no oficials, passessin a ser-ho i, alhora, li va recordar que quedava pendent remeiar l'únic punt conflictiu.

Primo de Rivera, que estava disposat a imposar un cap de servei espanyol, va continuar gestionant personalment la comunicació amb la Seu d'Urgell a fi de guanyar temps i, d'aquesta manera,

introduir l'administració espanyola a Andorra abans que el bisbe i els mateixos andorrans s'assabentessin de la jugada. I ho va aconseguir. L'obertura de les oficines va sorprendre quasi a tothom. Només els andorrans se'n van adonar poc temps abans, i van protestar al veguer francès convençuts que el bisbe era al darrere.

Quan el bisbe se'n va assabentar es va veure instrumentalitzat, i va protestar enèrgicament a Madrid. Però a mesura que els seus arguments esdevenien més sòlids en les diverses cartes que va enviar, menys cas en va fer el dictador, que les va respondre evitant la discussió i portant l'argumentació per altres vies donant-li a entendre que ni discutiria les mesures ni faria cap pas enrere. D'altra banda, davant dels andorrans el bisbe no volia admetre que s'havia deixat entabanar pel dictador.

Després de sis mesos d'intents inútils, el bisbe va fer un darrer intent desesperat per "salvar els mobles". A contracor va proposar al dictador un conveni que reconegués la imposició espanyola sense entrar en qüestions jurídiques, reservant-se sobre el paper el dret d'aprovació previ de futures mesures espanyoles pel que fa al servei postal a Andorra. De forma sorprenent, Primo de Rivera va acceptar la proposta episcopal i va cloure la discussió sobre la legalitat de les mesures preses. Això no obstant, el Consell General no va canviar la seva postura inicial de rebuig i va insistir que el procediment espanyol no era legítim.

El servei postal

L'organització de l'Administració de Correus espanyola a Andorra fou una autèntica proesa del seu cap Filemón López. Va arribar per primera vegada a Andorra el 15 de desembre del 1927 quan no hi havia pràcticament res preparat. Ni el bisbe ni els andorrans en sabien res, i ho va organitzar tot amb una discreció màxima a fi de no aixecar sospites abans d'hora. En quinze dies va contractar el personal de les oficines a la capital i a les altres parròquies, i també els carters que repartirien la correspondència entre la capital i els pobles. A més, també calia llogar els locals adequats per instal·lar-hi les oficines.

20. Aquest és el títol oficial que rep la mesura.

21. *Diario Oficial de Comunicaciones*, 2.308 del 31 d'octubre del 1927.

22. Archives Diplomatiques de Nantes, Ambassade de Madrid, C 220-223, Postes en Andorre 1906-1925. Carta de Primo de Rivera del 2-11-1927.

El 2 de gener de 1928 va començar a funcionar el servei postal espanyol a les Valls, tot i que en alguns aspectes encara de forma provisional. L'oficina de la capital va oferir, des del primer dia, els mateixos serveis que qualsevol oficina espanyola: despatx de cartes, certificats, paquets, girs postals, etc. Els despatxos de les altres parròquies només oferien el servei de la correspondència normal.

El secretisme amb què s'havia creat el servei i les presses de la darrera fase no havien deixat temps per preparar segells propis per a Andorra. D'entrada es van utilitzar els segells espanyols de l'època, i al cap de pocs mesos ja s'havien enllestit els primers segells "propis", la sèrie del rei Alfons XIII amb la sobrecàrrega "ANDORRA", cosa que va provocar més protestes oficials dels andorrans. Entre maig i juny, en el context de l'acord entre Primo de Rivera i el bisbe, aquest darrer va aprovar els assaigs d'una primera sèrie de segells fets exclusivament per a Andorra que es van posar a la venda a inicis de 1929. Tot i les protestes oficials, la població no va boicotejar el nou servei que, a poc a poc, es va anar integrant a la vida quotidiana de les Valls.

La reacció francesa

La creació d'una administració postal espanyola per a Andorra va sorprendre als francesos, més fins i tot que als propis andorrans i el seu copríncep. Una esgarriada nota oficial els havia informat d'un canvi que afectaria el servei postal, però no van sospitar mai que la mesura prenguéss aquestes dimensions. Les primeres explicacions oficials del dictador que els espanyols no farien cap pas enrere, va convèncer els francesos que calia canviar de seguida el "paràgraf andorrà" de l'UPU al Congrés Postal de Londres, que tindria lloc un any més tard. Després de constatar que aquesta vegada els francesos estaven fermament decidits a canviar definitivament no només el "paràgraf andorrà", sinó també la situació postal a les Valls, els representants espanyols van rebre ordres de no oposar-se a la proposta gal·la a fi que no es discutís ni es votés en el ple. Se'ls va insistir, això sí, que en la nova fórmula Espanya fos anomenada en primera posició. Després d'aconseguir aquest primer pas, els francesos van

començar a planificar i organitzar la seva pròpia administració postal per a Andorra. Acabada la dictadura de Primo de Rivera, el nou govern espanyol no va oposar cap resistència a un acord tècnic postal entre ambdues nacions per a la futura convivència i col·laboració de les seves respectives administracions a les Valls. Fins i tot van permetre que la correspondència francesa passés per territori espanyol durant els mesos d'hivern. El conveni es va firmar el juliol de 1930,²³ i el 16 de juny de 1931 el servei postal francès va començar a funcionar de forma oficial a les Valls d'Andorra.

En aquest context cal esmentar dues curiositats. El text del conveni francès difereix de l'espanyol, no en el cos del text pròpiament, sinó en el que es podria qualificar com a preàmbul. El que resulta estrany no és que el signés el rei, sinó el seu contingut. Diu que l'acord es formalitza "previo conocimiento y expresa aprobación del Ilm. Sr. Obispo de Urgel, Co-príncipe de los Valles de Andorra". Els francesos no havien acceptat negociar amb el bisbe, ni tampoc cap intervenció episcopal. A la versió francesa del conveni només hi trobem els paràgrafs negociats i acordats.

Després de la dimissió de Primo de Rivera (1930) i restablert el règim monàrquic, el govern espanyol es va interessar a instaurar unes bones relacions amb el copríncep episcopal, tal com eren abans de la dictadura. El text final dels diferents paràgrafs demostra que el bisbe no només va participar en les

Segells de prova per correu aeri de 1932

23. La Gaceta de Madrid, núm. 219 (7 d'agost del 1930), p. 895.

negociacions, sinó que les seves posicions també es van tenir molt en compte. Com hem vist, el seu consentiment es va incloure al text del preàmbul. Així doncs, no només es va reconèixer al bisbe el dret a intervenir en els afers de l'administració postal espanyola a les Valls, atorgat *in extremis* per Primo de Rivera dos anys abans, sinó que també es van establir les bases per a una futura col·laboració fructífera.

La segona curiositat: El Consell General d'Andorra, que en el seu dia s'havia oposat oficialment a l'obertura de l'oficina postal espanyola, ara s'oposava a l'obertura de l'oficina francesa. De fet, oficialment no ha reconegut mai la instal·lació legítima d'ambdues oficines.²⁴ Coincidint temporalment amb la signatura de l'acord bilateral francès i espanyol, els andorrans havien sol·licitat als seus coprínceps un servei postal intern propi. A més, van concedir una llicència per crear i explotar una línia aèria Andorra – la Seu d'Urgell – Barcelona, que no es va arribar a inaugurar com a línia postal amb tots els seus permisos oficials a falta d'un darrer vol de proves el maig de 1932. El govern andorrà “revolucionari” de 1933 fins i tot es va plantejar impugnar, al Congrés Postal del Caire de 1934, el nou “paràgraf andorrà”, imposat sense la participació parlamentària de la mateixa Andorra. Però finalment no es va fer arran de la intervenció de la Gendarmeria Francesa, que l'agost de 1933 va destituir el govern andorrà.

La Guerra Civil Espanyola

Per a Andorra i el seu correu, l'inici de la Guerra Civil va significar una orientació forçosa cap a la República per dues raons: 1) tots els treballadors andorrans -fins i tot el cap espanyol- cobraven del govern legítim de la República Espanyola; 2) els intents insurreccionistes havien fracassat a tot Catalunya. A la Seu d'Urgell, com en molts altres indrets de Catalunya durant bona part de la guerra, un comitè antifeixista va ocupar el poder de forma “paralela” al poder institucional. El decret del 15 d'agost va iniciar la censura postal republicana i, pocs dies més tard, ja es controlava el correu que entrava i sortia del territori. Això també va afectar la “valisa francesa” que durant l'hivern (octubre-abril) entrava per Puigcerdà i sortia per la Seu d'Urgell, i viceversa, tal

com s'havia establert en el conveni postal amb França del 1930. Amb “l'Espanya nacional” no hi havia comunicació directa. Les cartes havien d'entrar a França i, des d'allà, per via marítima cap a Lisboa, Gibraltar o el Marroc espanyol, a fi d'arribar a la seva destinació. Després que el setembre de 1937 les tropes franquistes ocupessin Irun i Sant Sebastià, es va obrir un pas fronterer que va permetre la comunicació per carretera i ferrocarril, igual que la comunicació postal entre la part “nacional” i França.

El cap de l'administració espanyola de Correus a les Valls, Filemón López, i gairebé tot el personal andorrà, o bé no sentien gaire simpatia per la República o bé no es van voler posicionar davant d'un conflicte que en el fons els era aliè. Així doncs, no és estrany que ni Filemón López ni la resta de treballadors es mostressin interessats a exhibir la propaganda antifeixista i a favor de la República que se'ls va enviar per penjar a les diverses oficines. Des de Barcelona, la reacció no es va fer esperar: es van destituir tots els funcionaris, però se'ls obligava a continuar treballant i se'ls mantenia el sou.

López, que es va adonar que el substituirien ben aviat, va enviar una carta al copríncep episcopal, exiliat a San Remo, per explicar-li la situació del correu a Andorra i la seva situació personal. López va mostrar la seva simpatia per la causa “nacional” i li va proposar continuar exercint com a funcionari “nacional”. No acceptaria abandonar el seu lloc i no estava disposat a ser-ne rellevat. A la carta n'adjunta una altra amb les mateixes propostes dirigides al “*Presidente del Gobierno nacionalista*”.²⁵ El bisbe va enviar la carta a Burgos i hi va adjuntar una carta de recomanació en què es declarava a favor de les propostes de López. A Burgos el Ministeri d'Afers Exteriors també s'hi va mostrar d'acord.

Sorprenentment durant els següents mesos no va passar res. A mitjan maig però, van arribar a Andorra dos funcionaris de Correus per convidar López a participar a un curset a Barcelona; mentrestant, ells el substituirien. López, que ja es va olorar la jugada, es va negar a lliurar la seva oficina i aturar-ne l'activitat amb l'ajuda de les autoritats andorranes. Quinze dies més tard, el *Boletín Oficial* va publicar la seva suspensió oficial i definitiva.

24. Archives des Pyrénées Orientales, Délégation pour Andorre, 1723W, cartó 136, Andorre, Timbre-Postes. Carta del Consell General al prefecte dels PO del 21 de maig de 1930.

25. Arxiu de la Mitra d'Urgell, Correus 2, 1412192 del 23 de juny de 1937.

Un segon intent per substituir López i els seus funcionaris, que continuaven a les oficines, també va fracassar gairebé de forma rotunda. Només l'encarregat d'Escaldes va abandonar el seu lloc i l'oficina a qui l'havia de "substituir".

Tot plegat va fer que durant els nou mesos següents es visqués una situació postal còmica. A Andorra hi havia tres administracions de correus: la francesa, la republicana i la "nacional". La d'Escaldes era l'única que rebia el correu des d'Espanya i des d'on es podia enviar correspondència a la part republicana; però com que els altres funcionaris i carters no la reconeixien, es trobava amb dificultats a l'hora de distribuir el correu. Mentrestant, Filemón López es dedicava al correu interior i, de tant en tant, permetia que alguns dels "seus" distribuïssin algunes "cartes republicanes". Aquesta fou la situació fins el febrer de 1939.

Encara cal esmentar un fet que no es coneix gaire: els assaigs d'una sèrie republicana de segells per a Andorra. Al llarg de la guerra, bona part dels valors de la sèrie emesa el 1935 s'havien anat esgotant i s'havien d'utilitzar franqueigs mixtos o, fins i tot, segells espanyols. A finals del 1938 l'Administració de Correus va decidir preparar-ne una nova sèrie per a Andorra. Es preveia que els assaigs, ja impresos, arribessin a les oficines a la primavera, però els esdeveniments de la guerra ho van impedir. Ben pocs exemplars d'aquests assaigs, no gaire coneguts, van sobreviure a la guerra. Quan per primera vegada se'n van publicar fotografies en una revista filatèlica, l'autor de l'article no els sabia ubicar en el temps.²⁶

La postguerra

Al febrer del 1939 les tropes franquistes van ocupar la Seu d'Urgell. Andorra deixava de conviure amb la República i començava a conviure amb la Dictadura. Després que l'únic treballador republicà que quedava a les Valls lliurés l'oficina d'Escaldes, el correu d'Andorra va passar a ser "nacional". A fi de reorganitzar l'administració i se sobreentén que també per vetllar per l'esperit nacional, Franco va pensar enviar un treballador "nacional" de Correus. No se sap si aquest treballador va arribar a les Valls, però tampoc no calia. Des del primer moment,

l'administració no va funcionar amb Filemón López perquè encara no es disposava de segells espanyols, i també perquè d'entrada calia reorganitzar el pas del correu des de i fins a la Seu d'Urgell, pel territori que s'acabava "d'alliberar".

La nova era va dur nous segells, però també una nova censura; la franquista va substituir la republicana. Això no obstant, a la fi de la Guerra Civil, a inicis d'abril, aquesta encara no havia acabat la seva feina. Va continuar amb el nom de *Censura Gubernativa*, i va enllaçar amb el control que van exercir quasi tots els països europeus durant la Segona Guerra Mundial pel que fa a la correspondència cap a l'estranger. La censura va controlar el correu que entrava i sortia per la via espanyola, inclosa, en part, la via francesa per territori espanyol de la Seu d'Urgell a Puigcerdà. La censura tampoc no va desaparèixer amb la fi de la guerra.

A partir d'ara l'administració postal central es va començar a dedicar a un problema pendent: la falta de segells andorrans. Acabada la Guerra Civil ja pràcticament no n'hi havia i fins ara se n'havia utilitzat d'espanyols i, en alguns casos, franqueigs mixtos de valors poc habituals que encara quedaven. El problema es va solucionar amb l'emissió d'una nova sèrie andorrana el 1948, després de preparar-la i planificar-la durant dos anys. Però el problema va reaparèixer deu anys més tard puix, després que s'esgotessin els 200.000 exemplars, no s'havia reimprès la sèrie vella, ni tampoc no se n'havia emès cap de nova. El problema va perdurar fins que el 1963 es va emetre una segona sèrie de vuit valors per a Andorra (Paisatges i temes andorrans), amb un tiratge de 4.000.000 d'exemplars, capaç de cobrir les necessitats postals de la propera dècada; el 1966 una tercera sèrie de quatre valors (Flors del Principat) va cobrir alguns "imports buits".

No fou fins a inicis dels anys 70 que l'administració de Madrid es va adonar que Andorra també era un nou camp per al mercat filatèlic. Per això va començar a emetre entre tres o quatre segells o minisèries per any, tot introduint les sèries EUROPA i NAVIDAD com a components fixos de les seves emissions anuals, "paralels" als que ja emetia a Espanya.

26. *Publicidad Filatèlica*, núm. 17 (oct. - des. 1949), p. 16, col. 2; vegeu's també *Philandorra* (1982), núm. 12, p. 7-8.

L'Espanya democràtica

La fi de la dictadura franquista i la transició democràtica també van deixar empremta en la política d'emissió filatèlica. Tot i que el nou clima d'obertura i entesa no va impulsar un canvi de les bases polítiques de la presència postal espanyola a les Valls, el canvi es va notar en com aquesta presència exercia els seus drets. Espanya va acceptar la voluntat andorrana d'arribar a una nova entesa i va crear la *Comisión paritaria para el estudio y programación de las emisiones especiales de sellos de Correo para uso en los Servicios Postales españoles en el Principado de Andorra*.²⁷ Tot i que només es tractava d'un simple òrgan de consulta, la bona voluntat d'ambdues parts, especialment del Delegat Permanent per a Andorra i dels seus consellers, va influir positivament en el seu treball. Les propostes es consensuaven i ben poques vegades eren polèmiques. A la pràctica, aquestes propostes es van reflectir en els nombrosos temes commemoratius que els antics coprínceps van protagonitzar en les sèries que es van emetre els anys posteriors i, també, en les legendes dels segells que van aparèixer a partir de 1979 en

27. Boletín Oficial del Estado [BOE] 61/11-3-1980 /BOE-A-1980-5478.

28. A partir del 1999 l'actual situació també es reflecteix en el canvi de la llegenda 'Correus Principat d'Andorra' a 'Correus Espanyols'.

29. http://es.wikisource.org/wiki/Constituci%C3%B3n_del_Principado_de_Andorra. El secret de comunicació només es tracta a l'article 15 de la Constitució. Per cert, tampoc no s'hi fa cap referència a les telecomunicacions, tot i que en aquest àmbit no hi ha hagut problemes.

30. BOE, 30-6-1993/BOE-A-1993-16868.

31. L'aprovació de la Constitució va implicar una renúncia implícita (no pas explícita) dels drets dels coprínceps sobre Andorra i dins d'Andorra, drets que en la seva majoria es van refundre en la Constitució. Això no obstant, els drets de la comunicació postal no consten ni en acords ni en

català, la llengua oficial d'Andorra, juntament amb una nova llegenda: Correus Principat d'Andorra.

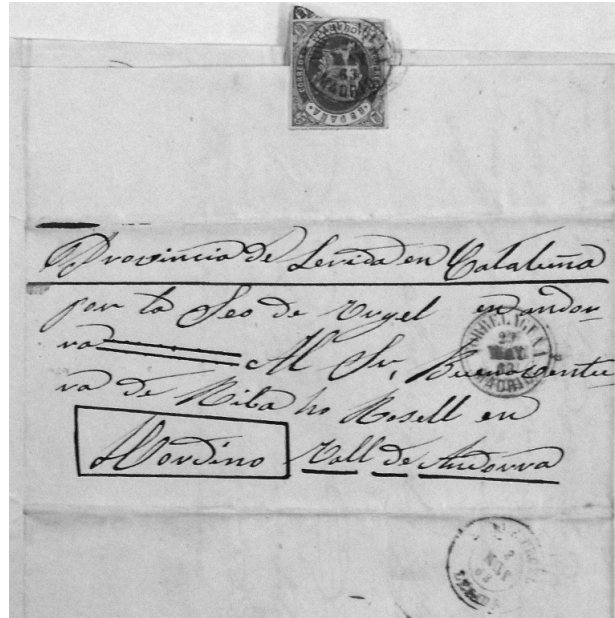
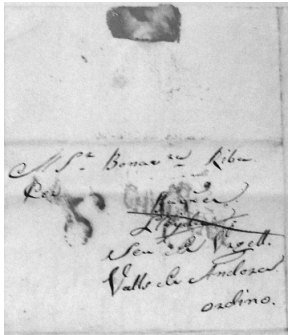
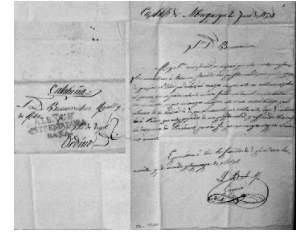
Els intents reiterats del Consell General per lliurar-se de la cotilla institucional medieval i arribar així a un autogovern i una sobirania completa, moderna i democràtica, finalment van donar els seus fruits la darrera dècada del segle XX. Després d'unes negociacions llargues i complicades, el 1993 Andorra va aprovar la seva primera constitució democràtica en què els coprínceps gairebé només hi figuren com a simples representants sense pes ni capacitat de decisió política, i Espanya i França com a estats protectors que en garanteixen la independència. Això no obstant, la independència postal es va haver de sacrificar arran de l'acord entre les quatre parts. Així doncs, a efectes pràctics, la situació postal no ha variat.²⁸

La situació política i jurídica abans que s'aprovés la Constitució el 1993 era força complicada; avui dia la qüestió postal ho continua sent. Ni la Constitució²⁹ ni el Tractat de bon Veïnatge, Amistat i Cooperació...³⁰ fan referència a l'administració i les comunicacions postals. Tant l'administració postal espanyola com la francesa continuen sense reconeixement andorrà. La instal·lació d'ambdues administracions es continua fonamentant en els drets medievals coprínceps.³¹ Aquests darrers anys hi ha hagut diferents intents andorrans per intentar canviar la situació, i així assumir també la sobirania postal. Però els intents no han reeixit i la diplomàcia aconsella no tocar el tema.

El 2008 el Consell General va assumir les conseqüències d'una situació insostenible que ja feia anys que es veia venir: la sobrecàrrega del correu intern gratuït andorrà.³² Mantenir aquest sistema ja no era viable, tant pel seu cost com per la seva ineficàcia. El paradís postal es va acabar el gener del 2009, i a partir d'aleshores a Andorra també es paga el franqueig com

tractats. Això significa que el bisbe d'Urgell, encara que a la pràctica s'hagi desentès de la seva "coparticipació" pel que fa a la qüestió postal, manté els seus antics drets. Això implica una participació episcopal, que en aquests moments no es dona, pel que fa les qüestions postals que fan referència a Andorra d'acord amb els "acords" amb Primo de Rivera, única base jurídica des del 1928 de l'administració postal espanyola a les Valls d'Andorra.

32. Arran de la gratuïtat de què disposaven els enviaments normals a les Valls es va arribar, malgrat la reducció generalitzada de l'enviament de cartes a causa de la introducció de les noves tecnologies (telefonía mòbil, SMS, etc.), a una saturació i al col·lapse a causa de l'enviament massiu de publicitat.

Enviaments postals
franquejats de mitjans
del segle XIX

arreu. El correu espanyol n'ha sortit beneficiat ja que avui en dia les seves tarifes per enviar cartes normals continuen sent més avantatjoses que les del correu francès.³³

El darrer canvi a nivell postal entre Espanya i Andorra es va produir el novembre del 2011 quan el govern espanyol va suprimir la Comissió paritària amb un decret.³⁴ Aleshores es va crear la

Comissió Filatèlica de l'Estat adscrita al ministeri de Foment que, des d'aleshores, s'encarrega de les emissions en general i d'Andorra, una conseqüència jurídica i política de la privatització dels serveis de Correus. Aquest canvi no ha afectat la cooperació entre Espanya i Andorra.

33. Avui dia una carta normal costa 36 cèntims, mentre que el correu francès en cobra 60.

34. BOE, Reial Decret 1637/2011/14.11.